

„Nem bánt az, csak megkóstol”

Manifesta 11.

The European Biennial of Contemporary Art

Zürich, Svájc

2016. június 11 – szeptember 18.

Véget ért a 11. nomád művészeti biennálé, ideje összegezni, következtetéseket levonni. A mottó – *What people do for money: some joint ventures* – több-féleképpen is értelmezhető. A cím szólhat a különböző szakmákról, a munka világáról, de arról is, hogy pénzért mi mindent megteszünk. Ez alkalmas adhatna társadalomkritikus művek megszületésére is, különösen itt Zürichben, a pénzvilág egyik fontos központjában.

Az idei *Manifesta* kurátora, CHRISTIAN JANKOWSKI német multimédia-művész a meghívott alkotókat arra kérte, válasszanak maguknak egy személyt vagy egy intézményt a több, mint száz tételes, különböző szakmákat felsoroló listáról. Ezután kezdődött az a több hónapos közös kreatív munka a zürichi „vendéglátók” és az alkotók között, melyről művészeti gimnazisták, az ún. „művészeti detektívek” készítettek filmet – ezek a videók szerves részei

a biennálénak –, s amely során végül megszületett az a harminc új alkotás, ami az idei *Manifesta* gerincét alkotja.

A rendezvénysorozat dimenziói számokkal is jól érzékeltethetők: 130 művész 250 munkáját mutatják be egyrészt a két fő kiállítóhelyen, a Löwenbräuban és a Helmhausban, másrészt a „reflexiók pavilonjában”, amely fürdő, bár és vízen úszó szabadterei mozi egyben (itt láthatók az alkotási folyamatokat bemutató rövidfilmek), a legendás Cabaret Voltaire-ből kialakított „Művészek kabaréja – Voltaire céhes ház”-ban, továbbá a szatellit helyszíneken, melyek a meghívott művészek és különböző szakmabeli vendéglátóik együttműködése során született műveket mutatják be, illetve azon a 38 „párhuzamos eseményen”, amelyek a helyi művész-szcénát kapcsolták be a *Manifesta* vérkeringésébe.

Zürichben a fő téma nagyobb elméleti aladúcolás nélkül is jól működött, ami az eddigi *Manifestákra* (talán a szentpétervári kivételével) nem volt jellemző. Jankowski olyan biennálét teremtett, ahova saját elmondása szerint maga is szívesen kapott volna meghívást; egy friss, a művészeknek új lehetőségeket teremtő, a laikus tömegeket is bevonzó, médiacsalogató rendezvénysorozatot, amellyel egyszerűen boldoggá szeretné tenni az embereket, ahogy a júniusi sajtótájékoztatón elmondta.

A zürichi *Manifesta* karakteréből kifolyólag behálózza az egész várost: hogy megértsük az egyes alkotásokat, látnunk kell a fő kiállítóhelyeken, a Löwenbräuban és a Helmhausban rendezett „történeti” kiállításokba ágyazott eredeti műveket, a *Reflexiók pavilonjában* az egyes alkotási folyamatokat dokumentáló rövidfilmeket, illetve a szatellit helyszíneken bemutatott munkákat is. Az élményért meg kell dolgoznunk: mindegy, hogy a művészettörténészek által vezetett biciklitúrákon vagy 3, 6 illetve 11 órás egyéni felfedező utakon, de a város legkülönbözőbb pontjaira kell eljutnunk, hogy megismerkedhessünk a munkák különböző aspektusával.

A *Manifesta*-lánc leggyengébb tagja a két fő „történeti” kiállítás, ahol különböző szakmákkal foglalkozó, XX. századi művészeti alkotások közé ágyazták be a harminc meghívott művész frissen készült munkáit. A kiállított művek között nehéz felfedezni az összefüggést, kevés a magyarázó szöveg, zsúfoltak a termek – a Jankowski és FRANCESCA GAVIN kurátorkettes érezhetően másra fektette a hangsúlyt. További nehézség, hogy a szatellit helyeknek külön nyitvatartási idejük van: legyen az ravatalozó, kutyaszalon, fehérneműbolt vagy kórház, meglehet, hogy zárt kapuk előtt állunk, ha nem szerezzük be előre a szükséges információkat.

A *Reflexiók pavilonja* azonban nagyon jól működik: az építészetanhallgatók által fél év alatt megépített úszó konstrukció Zürich egyik legforgalmasabb csomópontjánál, a Bellevue-nél lebeg a vízen. Ez a *Manifesta* legszembeöt-

Manifesta 11
Commissions and
Historical Exhibition
© Fotó: Manifesta 11,
Wolfgang Traeger

MIKE BOUCHET
Instal·lació, 2016 © Fotó: Manifesta 11, Camilo Brau

Pavillion of Reflections
© Fotó: Manifesta 11, Wolfgang Traeger

ANDREA ÉVA GYŐRI
VibrationHighWay, 2016, Löwenbräukunst
© Fotó: Manifesta 11, Wolfgang Traeger

lőbb, a városképet legerősebben uraló része. Csak remélni lehet, hogy Zürich a későbbiekben is megfelelő funkciót talál az úszó pavilonnak.

A „Művészek kabarája – Voltaire céhes ház” a város 27. céhe, amely összeköti a Zürichben évszázadok óta fontos céhes hagyományt a biennálé egy érdekes művészeti kezdeményezésével. Míg a céhek világába csak a megfelelő származással és státusszal rendelkezők léphetnek be, addig a művészek kabarájában csupán olyanok lehetnek tagok, akik egy „joint venture” keretén belül, azaz egy nem-művész szakmabelivel együtt adnak elő egy performanszt. A zürichi céhes házak mindegyikének van egy építészeti jellegzetessége. A művészek céhe is kapott egy különleges elemet, mégpedig azt a homlokzatra applikált világoskék ablakfülkét, amit DR. THOMAS LEHNER, az ETH professzora tervezett SAVVAS CIRIACIDIS építésszel közösen.

Az idei Manifestának két magyar szereplője van. NAGY KRISZTA *Kortárs festőművész vagyok* című 1998-as munkája szerepel a Löwenbräu „történelmi” kiállításán. A harminc új alkotás egyike GYŐRI ANDREA ÉVA sorozata, a *VibrationHighWay*, amely a szatellit helyszínen kívül szintén a Löwenbräuban látható. Impozáns méretű rajz-kavalkád ez. Egy három méter magas és húsz méter hosszú falat tapétáztott ki munkáival, amelyek egy szexológussal való együttműködés során születtek. A művész egy több hónapos kurzuson vett részt, ahol a résztvevők a női orgasmusról tanultak. Ezzel párhuzamosan keletkeztek azon rajzai, amelyek maszturbáló nőket ábrázolnak, szexuális fantáziáik képeivel összekomponálva. A lendületesen kanyargó vonalak újra és újra hússzínű, kékes vagy sárgás felületekkel találkoznak; a rajzok összessége egy sajátos esztétikai élményt ad. Míg az egyes rajzok a szexuális aktusok és fantáziák egy-egy villanását jelenítik meg álomszerűen vagy tudományos pontossággal, addig a ceruzarajzokkal borított fal előtt állva a mennyiség az, ami lenyűgöz. Mint egy Hieronymus Bosch-kép előtt, ugrál a szem az egyik alakról, az egyik testrészről, az egyik mozdulatról a másikra. A zürichi Manifesta szabályai szerint a művek a hagyományos kiállítóhelyen kívül még egy külső helyszínen is láthatók. Győri Andrea Éva esetében ez stílusosan egy belvárosi luxus fehérnemű-butik.

A művész a szexualitást azonban nem célnak, hanem eszköznek tekinti. Elmondása szerint a klasszikus megközelítést választja, ha meg akar ismerni valamit: lerajzolja, hogy megértse. A test számára ajtó, amin keresztül közelebb juthat egy társadalom elfojtott félelmeihez, vágyaihoz, átvitt értelemben egy ország kulturális, politikai hátteréhez. Hogy ez mennyire működik, az a Szöulban töltött artist-in-residence időszaka alatt bizonyosodott be: Győri Andrea Éva aktrajzzal kezdte volna a dél-koreai évet, de modellek híján pornófilmek alapján kezdett rajzolni. Mivel az országban azonban tilos pornót készíteni, ezért csupán amatőr filmeket tudott felhasználni, olyanokat, amelyeket párok vettek fel otthon, vagy rejtett kamerával női vécében készült felvételeket. Amikor aztán ott-tartózkodása záró rendezvényeként a Szöuli Művészeti Múzeumban tartott előadást a családi struktúrák evolúciójáról, melyet egy etnológussal együtt készített elő, bemutatta azt a tizenhét rajzból álló sorozatot is, amelyet az amatőr pornók alapján rajzolt meg. A rendezvényt kétszer is leállították, ez volt az egyedüli reakció, amit alkotására kapott. Az előadás végén nem született sem párbeszéd, sem vita, ezzel is bizonyítva az adott társadalom hozzáállását a testiséghez.

MIKE BOUCHET Frankfurtban élő amerikai művész nyolcvan tonna szennyvíziszapból készítette installációját. Elmondása szerint Zürich egész lakossága partnere volt az alkotásban, illetve azon városlakók, aki 2016. március 24-én használták a vécét. Az eredmény szagát tekintve nehezen tolerálható, barna kockákból álló műalkotás, amely sokáig próbára tette a Löwenbräu környékén lakók türelmét. Ha a szubverzív humort kedveljük, ez a bélsár-installáció bizonyára fokozza a kedélyünket.

Akit azonban a társadalomkritika derít jó kedvre, annak a CARLES CONGOST spanyol művész és a zürichi tűzoltóság együttműködéséből született *Simply the best* című zenés filmet ajánlanám. A fiktív dokumentumfilm egy rendezvény előkészületeibe avat be minket, melyen a város hatalmas jelképét avatják fel a tűzoltóság segítségével. A filmes fejezetek között egy gospel kórus énekel a pénzügyi függetlenség és az előnyüdj elöneyeiről, napjaink bér-munkáját modern rabszolgaságként bemutatva. Ez az alkotás azon kevesek egyike, amely kihasználja a Manifesta-mottóban rejlő kritikai lehetőséget. MICHEL HOUELLEBECQ francia író, aki egy ideje képzőművészként is bontogatja szárnyait, tetőtől talpig kivizsgáltatta magát az egyik legjobb zürichi kórházban, hogy aztán a koleszterin-szint vizsgálatok és MRI-k eredményét a Hirslanden klinikán, illetve a Helmhausban csodálhassák meg a látogatók. MARCO SCHMITT német művész Buñuel *Az öldöklő angyal* című filmjét rendezte újra meg a zürichi rendőrség tagjainak szereplésével. A színhely a Bűnügyi Múzeum fegyvertára volt, a filmet pedig a rendőrség főépületében láthatta a közönség, a helyi biztonsági ellenőrzéseket kissé megbolygatva. MAURIZIO CATTELAN öt évi tetszhalál után a Manifestán tért vissza a művészeti életbe: egy kerek szék paraolimpikont küldött a Zürich-tóra, aki a jézusi vízen járás látomását volt hivatott előhívni fantáziánkban. Ez az eseményről készült képeken jól is működik, ám a helyszínen sajnos túlságosan látható volt az úszó konstrukciót tartó két ponton.

GUILLAUME BIJL belga művész a Grieder Contemporary galériát alakította át kutyaszalonná, folytatva a hetvenes években kezdett „transzformációs installáció”-sorozatát, amelyben művészeti intézményeket változtat át a társadalom számára relevánsabb helyekké. SANTIAGO SIERRA a Helmhäus nyitott előterét barrikádozta el homokzsákokkal a szíriai és az iraki helyzetre utalva. Ezt a munkát a zürichi árvédelmi előírások miatt néhány hét múlva el kellett távolítani.

Persze gondolhatánk, hogy a zürichi Manifesta hab a tortán, hiszen a világ egyik leggazdagabb országának jóllakott közönségét szórakoztatja delikát módon. A mottó sugallta lehetőségekből a játékoság és a frissesség erősen jelen van, ám a kritikai aspektusok nagyrészt hiányoznak, ami kortárs rokokóvá teszi ezt a nagyszabású rendezvényt. HEDWIG FIJEN, a Manifesta alapítója elmondása szerint a következő tíz év alaptémája a migráció és a klímaváltozás lesz, amely már a két év múlva Palermóban megrendezendő biennálé is meghatározza majd. Ja, és Budapestre is szívesen jönnének, csak a meghívásra várnak.

Manifesta 11, Cabaret der Kuenstler
© Fotó: Manifesta 11, Livio Baumgartner

